

jossa Jakutian karja tuotiin esille taiteen keinoin, hän nosti hienosti esille ankarissa olosuhteissa toimivan alkuperäiskulttuurin identiteetin ja koko olemassaolon kysymykset.

Konferenssissa esiteltyjen taiteilijoiden työt keskittyivät vähemmistökuulttuurien elämän kuvaamiseen globalisoituvassa maailmassa. Monet ulkomaiset, eritoten amerikkalaiset, taiteilijat olivat matkustelleet etsimässä joko omia kaukaisia kansallisia juuriaan tai kartoittamassa heille täysin tuntemattoman yhteisön elämää. Monet kokivat itsensä muutoksen silminnäkijöiksi ja pyrkivät käsitteellistämään kokemaansa taiteen keinoin. Tässä kiteytyi myös osaltaan taiteen ja tieteen kohtaamattomuus, sillä puheenvuoroissa korostuivat *multi-, trans-, super- ja inter-*alkuiset sanat jo siinä määrin, että lopputulos kuulosti tahtomattaankin huvittavalta. ”Elämme supermodernissa ajassa, jossa kaikki muuttuu eikä mikään ole sitä, miltä se näyttää”, julisti nuori newyorkilainen taiteilija ja kuraattori Lee Wells, joka oli yksi web-taidekommuuni *PerpetualArtMachine.com*:in pääsuunnittelijoista ideanaan moniulotteinen maailma vailla rajoja. Sen sijaan paikallisen taiteilijan Kirill Preobratševskin asunnossaan järjestämä minimalistista tietokonegrafiikkaa uuvuttavaan neuvostojargoniin yhdistelevä performanssi *Brežnevin hautajaiset* herätti katsojissa hilpeyttä, mutta oli myös aidosti kiehtova: Aptart, eli 1970-luvun kotitaide-näyttelyt ovat jälleen muodissa Venäjän suurkaupungeissa.

Kenties onnistunein taiteen ja tieteen kohtaaminen tuli esille konferenssin taideosuuden pääpuhujan, saksalaisen kirjailija-dramaturgin sekä Berliinin performanssi- ja visuaalisen taiteen keskuksen perustajan ja johtajan Michael Haerdtlerin esitelmässä. Hän analysoi lennokkaassa puheessaan moder-

nismia ja sen jatkuvaa vaikutusta liikkeessä olevaan maailmaan ja identiteettien muodostumiseen. Keskeiseksi käsitteeksi tässä muodostumisessa nousee verkostoituminen, jolla hän viittasi neurotieteilijä Wolf Singerin analyyseihin aivojen toiminnasta. Luonto ei kehity hierarkkisesti ylhäältä alas, vaan verkostoitumalla. Haerdtter päätti puheensa pohdiskelun neurobiologisen näkökulman mielekkyydestä: ihmisen autonomia ja rationaalisuus näyttävät tällöin heikkona rakennelmana. Esitelmä sisälsi eettisen kannanoton modernin ajan ihmisyyden hitaasta heräämisestä omaan antroposentriseen roolinsa ”luonnon ylivertaisena hallitsijana”. Kääntyminen neurotieteen ja biologian puoleen on näkynyt viime vuodet myös taiteessa – avantgardistisimpana esimerkkinä korvan kasvattaminen käsivarteen geeniteknologian avulla. Ilmiö on rinnasteinen 1900-luvun modernismille, joka ammensi käsitteistöään ja logiikkaansa luonnontieteistä. Haerdtlerin modernismin jatkuvuuden puolustus on siis oikeutettua, mikäli se tarkoittaa nimenomaan humanististen ja luonnontieteiden tihenevää vuorovaikutusta ja käsitteiden vaihtoa.

Jekaterinburgin kaupunki on sekin kiehtova sukellus venäläisen nykyisyyden historiaan ja euraasialaiseen tunnelmaan. Suomalainen seurueemme vieraili vastarakennetussa kirkossa tsaarin veren päällä, vaikuttavalla Afganistanin ja Tšetšnian sotien venäläisuhrien muistomerkillä, etsi turhaan turistikortteja trakto-

rin muotoisesta postitalosta sekä ihaili sushibaarien ikkunoista uutta, hieman utopistisen oloista arkkitehtuuria, joka seisoi rintarinnan konstruktivismiin, perinteisen neuvostoarkkitehtuurin ja vanhan Venjamin Metenkovin (1857–1933) aikaisen Jekaterinburgin kanssa. Suosittelemmekin pistäytymään kaupungin valokuvamuseossa, sillä turistinformaatiotoimistoa kaupungista ei vielä löydy. Eräs keskustan pääteistä on nimetty kaupungin entisen asukkaan Boris Jeltsinin mukaan, jonka toimesta Sverdlovsk muutettiin takaisin Jekaterinburgiksi vuonna 1991. ”Emme halua syyllistyä oman historiamme hävittämiseen, kuten bolševikit”, totesi yliopiston taidehistorian jatko-opiskelija Aleksandra Kleštšina kaupungin kiertoajelulla. Siksi meille kerrottiinkin anekdootti siitä, miksi Maksim Gorkin mukaan nimetyn Uralin valtionyliopiston edessä, vastapäätä Neuvostoliiton korkeelliseksi oopperalaboratorioksi nimitettyä oopperataloa, seisoo yhä tsaarinmurhan suunnitteluun osallistunut bolševikkipoliitikko Jakov Sverdlov (1885–1919). Hän on tähytysasennossa alempana kaupungintalon edessä pat-sastelevan Leninin suuntaan. Pari kilometriä katua ylempänä, teknisen yliopiston edustalla huutoasentoon valettu Kirov huikkaakin Sverdloville ”kysy Leniniltä mistä se on ostanut noin hienon takin!” Seuraava *In Transition* -konferenssi järjestetään Moskovassa.

**Elina Viljanen
Jussi Lassila**

Kolme idäntietäjää Philadelphiassa

Yhdysvaltojen suurin vuotuinen Venäjän ja Itä-Euroopan alueen tutkijoiden AAASS-järjestön (*American Association for the Advancement of Slavic Studies*)

konferenssi oli viime vuonna marraskuussa Philadelphiassa. Laaja tapahtuma on houkutellut vuosittain yli tuhat osallistujaa ja kymmeniä samanaikaisia pa-

neejeja. Tapahtuman vetovoimaisuudesta kertoo suunnitteilla oleva laajeneminen. Vuonna 2010 AAASS:n nimi vaihtuu virallisestikin kattamaan nykyistä slaavilaista maailmaa laajemmin alueen. Yhdistyksestä tulee *Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies* (ASEEES). Seuraavaan konferenssikatsaukseen on kirjattu kolmen osallistujan huomioita. Koska jokainen meistä seurasi ensisijaisesti oman oppialansa ja tutkimusaiheensa kannalta kiinnostavia paneeleita – edustettuna olivat sosiologia, sosiaalityö ja historiatiede – on raportti laadittu näistä näkökulmista.

AAASS-konferenssilla on aina yleisteema, mutta mukana on suuri määrä myös muita aiheita käsitteleviä istuntoja. Tämänvuotinen pääteema oli sukupuoli; konferenssi järjestettiin laajan ”The Gender Question”-otsakkeen alla. Konferenssissa ei ole erityisiä yleisistuntoja, mikä ehkä entisestään lisää ohjelman hajanaisuutta. Yleisistunnot tarjoaisivat mahdollisuuden virittää pääkysymyksiä. Satojen paneelien lisäksi järjestetään useita pyöreän pöydän keskusteluja, jotka houkuttelevat paikalle keskustelunhaluista yleisöä.

Konferenssin suuren koon vuoksi paneelien taso oli epätasainen. Joukkoon mahtuu monenlaista niin paneelien kuin yksittäisten paperien osalta: loistavista esityksistä vaatimattomaan tieteelliseen suoritukseen. Koska samanaikaisia paneeleja saattaa olla viitisenkymmentä ja päällekkäisyyksiä on häiritsevyyteen saakka, toistasataasivuisen konferenssiohjelmaan perehtymiseen kannattaa käyttää etukäteen riittävästi aikaa. Oma paneelia laatiessa on hyvä pitää mielessä konferenssin laajuus – kaikkiin paneeleihin ei riitä kuulijoita. Vaikka vetävä otsikko ja nimekkäät puhujat saattavat auttaa, kahdeksalta lauantaiamuna järjestet-

tävä tai päätöspäivän viimeinen sessio ovat tuskin vetonauloja. Tästä huolimatta esityksestä voi saada rakentavaa palautetta. Konferenssin ilmapiiri on avoin ja keskusteleva, sillä amerikkalaiset ovat pääsääntöisesti oivallisia kommentoijia. Paneelien kommentoijat ovat valmistautuneet tehtäväänsä huolellisesti, ja he antavat usein kommenttinsa paperinpitäjille myös kirjallisina. Myös yleisökeskustelulle on varattu runsaasti aikaa.

Nuoren tutkijan näkökulmasta AAASS on loistava tilaisuus päästä tutustumaan alansa guruihin. Verkostoituminen onkin olennaisin osa konferenssin antia. Yhdysvaltalaiset (gurutkin) vaikuttavat helposti lähestyttäviltä, joten jos vain uskaltaa tarttua hihasta ja avata suunsa, konferenssi saattaa poikia tärkeitä kontakteja. Myös pohjoisamerikkalaisten tutkijoiden kenttätöiden määrä ja hyvä venäjän kielen taito ovat positiivisia asioita. Helpostihan ajattelisi, että naapuri-Suomesta käsin kentällä liikkuminen ja venäjän kielen opiskelu meillä voisi olla yleisempää kuin amerikkalaisilla.

Vaikka kattoteema ei sulje pois muita aihepiirejä, yleisteeman valinta oli tällä kertaa onnistunut. Mukana oli paljon sukupuolinäkökulmaa tavalla tai toisella sivuavia paneeleja. Sukupuolta koskevia kysymyksiä käsiteltiin monipuolisesti niin yksittäisissä esityksissä kuin yleisemmässä keskustelussa. Varsinaisten sukupuolinäkökulmaan kiinnittyvien tutkimusten lisäksi kysymys sidottiin muun muassa aluetutkimukseen ja naistutkimuksen opetuksen ja tutkimuksen tilaan, niin Yhdysvalloissa kuin kohdemaissa. ”Revisiting gender question” -keskustelussa todettiin Venäjällä ongelmana olevan se, että huolimatta emansipoituneista naistoimijoista – jotka uskovat voivansa tehdä mitä tahansa ja vähintään yhtä

menestyksekkäästi kuin miehet – feminisimi ja sukupuoli (*gender*) käsitteinä ovat edelleen vähintäänkin ongelmallisia, elleivät jopa punaisia vaatteita. Monessa yhteydessä todettiin, että jos haluaa tehdä niihin liittyvää tutkimusta Venäjällä, kannattaa harkita tarkkaan, mitä termejä käyttää – mikä on huomattu omisakin tutkimuksissamme. Venäjällä vain seitsemässä yliopistossa on opetusministeriön tunnustama naistutkimuksen ohjelma. Kaakois-Euroopassa sen sijaan naistutkimus on viime vuosina saanut jalansijaa. Näyttäisi myös siltä, että pohjoisamerikkalaiset tekevät tätä nykyä paljon naistutkimusta myös Keski-Aasiassa.

Teemaan liittyen konferenssissa sai ensi-iltansa mainio feminismin vaikeudesta Venäjällä kertova dokumenttielokuva *Twenty Years Forward? The Contents and Discontents of Modern Russian Feminism* (Beth Holmgren & Igor Sopronenko). Siinä puheenvuoron saivat pitkän linjan toimijat Venäjällä ja lännessä. Dokumentti kokosi kiinnostavasti yhteen kahtenkyhmen vuoden aikana tehdyt naistutkimus- ja aktivistiyhteistyötä, ja sen tulisi olla jatkossa maksutta tilattavissa myös naistutkimuksen opetusmateriaaliksi.

Historiatieteen paneeleja oli mukana suuri määrä, ja niiden ajallinen, alueellinen ja temaattinen jakauma oli laaja. Konferenssin tuleva nimenvaihdos lienee tarpeen, sillä mukana oli myös Suomea ja Unkaria käsitteleviä esityksiä. Erityisesti Keski-Euroopan maat olivat hyvin edustettuna, ja aluetutkimuksen tilaa pohdittiin. Pyöreän pöydän keskustelussa ”Does Eastern Europe still exist?” keskustelijat ottivat kantaa kysymykseen lähinnä amerikkalaisesta näkökulmasta. Yhdysvalloissa, missä erikoistuminen on pitkälle vetyä, entiseen Itä-Eurooppaan erikoistuneet ovat huolissaan alan vähenevistä

oppituoleist. Vilkas yleisökeskustelu otti kantaa ikuisuusaiheisiin, kuten ”Itä-Euroopan” niputtamiseen yhdeksi alueeksi. Historiantutkijalle aihe on sikäli oleellinen, että mikäli Venäjän ulkopuolisen Itä-Euroopan tutkimusta ei huomioida ja rahoiteta, kiinnostus maiden huonosti tunnettuun menneisyyteen uhkaa entisestään vähentyä.

Kansallisen näkökulman yleisyydestä huolimatta useissa historian alan paneeleissa näkyi halukkuus laajentaa oman lokeron laitoja. Keski- ja Itä-Euroopan maiden vertailun tärkeyttä korostettiin. Vertailulle onkin selvästi kysyntää, koska keskustelijat viittasivat jatkuvasti yhteen tai kahteen olemassa olevaan tutkimukseen. Keski-Euroopan historiaa käsittelevissä paneeleissa merkille pantavaa oli itäeurooppalaisten ja laajemmin ei-amerikkalaisten tutkijoiden vähäinen edustus.

Uudet näkökulmat ja tutkimuskohteet näkyivät konferenssin historiapaneeleissa. Arkipäivän, kulutuksen ja populaarikulttuurin historia sosialismin kaudella olivat konferenssissa hyvin edustettuna. Paneeleissa

keskusteltiin muun muassa sosialistisesta autosta, rock-musiikista ja nuorisoidentiteeteistä ”itablokissa” – viimeksi mainitusta jopa kahden paneelin verran. Konferenssissa oli useita paneeleja, joka tarjosivat uusia näkökulmia kylmän sodan aikaiseen tieteen ja teknologian historiaan sosialistisissa yhteiskunnissa. Suurin osa tutkimuksesta kuitenkin keskittyi kansalliseen historiankirjoitukseen, ja Yhdysvalloissa rakastettu kansalaisyhteiskunta-tutkimus näkyy myös menneisyyden käsittelyssä. Kansainvälisempiä näkökulmia, kuten kylmän sodan ilmiöitä sivuavia esityksiä, oli yllättävän vähän huolimatta siitä, että historian paneelit sijoituivat pääosin kyseiseen aikakauteen.

Konferenssin virallisen ohjelman ohella muita tapahtumia oli niukasti: lähinnä vaatimaton avajaisvastaanotto ja maksullinen iltatilaisuus. Konferenssissa oli niin ikään erinomainen kirjainäyttely, jossa myytiin lukuisten paikallisten ja ulkomaalaisten kustantamojen kirjallisuutta huokeaan hintaan. Näyttelytila toimi myös hyvänä tapaamis- ja verkostoitumispaikkana.

Meitä suomalaisia konferenssivieraita ihmetytti tekniikan puutteellisuus. Videotykin olisi saanut saliin vain erillistä, korkeaa maksua vastaan. Esitykset kärsivätkin siitä, ettei käytettävissä ollut visuaalisia apuvälineitä. Sujuvina esiintyjinä pidettyjen amerikkalaisten järjestämässä konferenssissa yllättävää oli, että moni luki esityksensä suoraan paperista. Tapahtumapaikka, valtaisa Marriott hotelli- ja konferenssikeskus, oli sikäli kätevä, että samassa paikassa saattoi sekä majoittua että seurata konferenssia ja myös sukuloida paneelista toiseen. Vaikka kaikki periaatteessa toimi, tunnettu hotelliketjukin voi aiheuttaa yllätyksiä: hotellilaskun kanssa kannattaa olla tarkkana.

Seuraavan konferenssin tapahtumapaikkana on Boston, jonne paneeli- ja paperiehdotusten lähettämismahdollisuus on jo päättynyt. Kannattaa siis suunnata katseensa hyvissä ajoin vuoteen 2010 ja Los Angelesiin.

Riikka Nisonen-Trnka
Meri Kulmala
Maija Jäppinen

Oikaisu

Väärä tekijännimi

Idäntutkimus julkaisi numerossa 3/2008 prof. Soili Nystén-Haaralan arvion kirjasta *Venäjä – kovan linjan energiajätti*. Faktat olivat itse arviossa kohdallaan, mutta kirjan

bibliografisissa tiedoissa oli väärä tekijännimi. Kirjan kolmas kirjoittaja on Martti Valkonen. Toimitus pahoittelee virhettä!